ภาษาฝรั่งเศสในกลุ่มชนชั้นสูงของรัสเซียช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19
French among the Russian Aristocracy in the 18th - 19th Century

ประภัสรา โกเมศมุนีบริรักษ์
Prapasara Kometmuneeboriruk

บทคัดย่อ

บทความนี้ประสงค์จะนำเสนอให้เห็นว่าภาษาฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลต่อกลุ่มชนชั้นสูงของรัสเซียในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ได้อย่างไร รวมทั้งร่องรอยของภาษาฝรั่งเศสที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

Abstract

The objective of this article is to illustrate how French became influential among the Russian aristocracy in the 18th – 19th century and its traces in Russian language today.

ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศส กับรัสเซียมีมายาวนานจนถึงทุกวันนี้นับได้เกือบพันปี โดยเริ่มจาก ค.ศ. 1051 เมื่อพระเจ้าเฮนริกที่ 1 ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงอันนา ยาโรสลาฟนาแห่งเมืองเคียฟ กษัตริย์ฝรั่งเศสในขณะนั้นยังอ่อนแอเพราะต้องอาศัยอำนาจของบรรดาดยุคแห่งนอร์มังดีซึ่งเป็นผู้ช่วยให้พระองค์เสด็จขึ้นเถลิงอำนาจ ด้วยมีพระประสงค์ที่จะเป็นอิสระจากอำนาจของดยุคเหล่านี้ พระองค์จึงไม่ทรงประสงค์ที่จะอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงที่มีเชื้อสายนอร์มังดีซึ่งบรรดาดยุคได้เสนอมาให้ และทรงตัดสินพระทัยที่จะอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงจากแดนไกลแห่งอาณาจักรรัสเซีย (Русь) ซึ่งในขณะนั้นมีเมืองเคียฟเป็นเมืองหลวง ปกครองโดยกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ทรงพระนามว่า ยาโรสลาฟ มูดรีย อาณาจักรรัสเซียในรัชสมัยของพระองค์ถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่ทรงอิทธิพลแห่งหนึ่งในยุโรป และเมืองเคียฟนั้นถือได้ว่าเป็นเมืองคู่แข่งกับคอนสแตนติโนเปิลในสมัยนั้น พระเจ้ายาโรสลาฟทรงมีวิเทโศบายในการสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยทรงให้พระญาติพระวงศ์ตลอดจนพระราชโอรสและพระราชธิดาอภิเษกสมรสกับกษัตริย์ต่างชาติในยุโรป เช่น พระขนิษฐามาเรีย อภิเษกสมรสกับกษัตริย์โปแลนด์คาซีมีร์ พระราชธิดาเยลิซาเว็ตต้า (อลิซาเบธ) อภิเษกสมรสกับเจ้าชายแห่งนอร์เวย์การาล์ด ซเมลึย พระราชธิดาอนาสตาเซียอภิเษกสมรสกับกษัตริย์ฮังการี อันเดรย์ที่ 1 พระราชโอรสวเซียโวโลดอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งกรีซ และสำหรับพระองค์เองได้อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงแห่งสวีเดน อินกิเกรด (ชื่อในภาษารัสเซียว่า อีรีน่า) นอกจากนั้นยังมีหลักฐานจากนักประวัติศาสตร์ต่างชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเชื้อพระวงศ์ของกษัตริย์ยาโรสลาฟ กับกษัตริย์อังกฤษอีกด้วย

ในพิพิธภัณฑ์ Cernuschi ที่ปารีสยังคงเก็บรักษาหลักฐานการอภิเษกสมรสที่ทรงลงพระนามโดยราชินีอันนา (Anna Reina) และมีหนังสือคัมภีร์ที่ทรงนำติดตัวมาจากเมืองเคียฟด้วย อันนา ยาโรสลาฟนา เป็นราชินีฝรั่งเศสองค์แรกและองค์เดียวที่มาจากอาณาจักรรัสเซีย

หลังจากการอภิเษกสมรสแล้วทั้งสองพระองค์ทรงพำนักอยู่ที่วัง Senlis (ปัจจุบันเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ทางเหนือของกรุงปารีส) 6 ปีต่อมา พระองค์ทรงมีพระราชโอรสสองพระองค์ คือ เจ้าชายฮูโก และเจ้าชายฟิลิปป์ ซึ่งต่อมาได้เป็นกษัตริย์ฟิลิปป์ที่ 1 และเนื่องจากหลังการอภิเษกสมรสแล้วพระราชินีทรงเกือบหมดหวังที่จะมีพระราชโอรส จึงทรงสวดอ้อนวอนต่อนักบุญ Vincent เมื่อทรงประสบผลสำเร็จ พระองค์จึงทรงสร้างโบสถ์ชื่อ St.Vincent la Senlis ซึ่งต่อมากลายเป็นพระอารามหลวง Abbaye Saint - Vincent และต่อมาในปี ค.ศ. 1921 ที่ประตูทางเข้าโบสถ์แห่งนี้ได้มีการสร้างพระรูปเหมือนพระองค์จริงประดิษฐานไว้เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระราชินีอันนาอีกด้วย

เมื่อถึงรัชสมัยการปกครองรัสเซียของกษัตริย์โบริส เฟโดโรวิช โกดูนอฟ (ค.ศ. 1601) ซึ่งทรงเป็นพระเจ้าแผนดินที่ฉลาดหลักแหลมในขณะเดียวกันก็ทรงเหลิงอำนาจและดุร้าย ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาวิทยาการของทางตะวันตกเป็นอย่างมาก ทรงส่งเยาวชนไปศึกษาทั้งในเยอรมนี ฝรั่งเศส และอังกฤษ ในมอสโกเวลานั้นปรากฏว่ามีชาวต่างชาติมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน หนึ่งในนั้นคือ ฌาค มาเชเรต์ (Jacques Margeret) ชาวฝรั่งเศสซึ่งเข้ามารับราชการในฐานะนายทหารรับจ้างในราชสำนักของรัสเซีย เมื่อซาร์โบริส เฟโดโรวิช โกดูนอฟ สิ้นพระชนม์ (ค.ศ. 1605) กษัตริย์ดมิตรี ที่ 1 ซึ่งได้ราชสมัญญาว่า กษัตริย์จอมหลอกลวง ได้เข้ามาปกครองรัสเซียด้วยการช่วยเหลือของชาวโปแลนด์ ในสมัยนี้เองที่ในรัสเซียปรากฏแฟชั่นฝรั่งเศสขึ้นเป็นครั้งแรก เนื่องจากราชินีองค์ใหม่ของรัสเซียในขณะนั้นเป็นชาวโปแลนด์ ชื่อ มาเรีย มนิเชค ได้ทรงฉลองพระองค์ในชุดเสื้อผ้าแบบชาวฝรั่งเศส คือเป็นชุดที่รัดเอวกิ่ว ต่อมากษัตริย์ดมิตรี ที่ 1 ได้สิ้นพระชนม์เนื่องจากเกิดการต่อต้านของบรรดาขุนนางในปี ค.ศ. 1610

ในปี ค.ศ. 1615 พระเจ้าซาร์แห่งราชวงศ์โรมานอฟพระองค์แรก มิคาอิล เฟโดโรวิช ได้ขึ้นครองรัสเซียและได้ทรงส่งราชทูตไปฝรั่งเศสเพื่อทรงแจ้งให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 13 ทรงทราบถึงการเปลี่ยนรัชกาล และในปี ค.ศ. 1629 ฝรั่งเศสได้ส่งคณะทูตมารัสเซียเพื่อทำข้อตกลงทางการค้า ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับรัสเซียก้าวหน้าอย่างมากในรัชสมัยของพระเจ้าซาร์ อเลกเซย์ มิไคโลวิช (พระราชบิดาของพระเจ้าปีเตอร์มหาราช) กับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1668 พระเจ้าซาร์ทรงส่งคณะทูตไปฝรั่งเศสเพื่อทำข้อตกลงทางการค้าฉบับใหม่กับฝรั่งเศส คณะทูตรัสเซียในครั้งนี้ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังได้ทำความรู้จักกับวัฒนธรรมฝรั่งเศสอีกด้วย เนื่องจากได้รับการเชิญให้เยี่ยมชมพระราชวัง สวนอุทยาน ห้องภาพวาด อุตสาหกรรมทอพรม ได้ชมละครของ Molière เรื่อง Amphitryon ในโรงละครของปารีส และละครเรื่องนี้ถือเป็นละครเรื่องแรกของ Molière ที่ได้รับการแปลเป็นภาษารัสเซียในตอนปลายศตวรรษที่ 17 เมื่อคณะทูตกลับจากฝรั่งเศสได้ทูลเล่าถึงความประทับใจในประเทศฝรั่งเศสให้พระเจ้าซาร์ทรงทราบ ในปี ค.ศ.1672 ได้มีการเปิดโรงละครในเขตพระ-ราชฐานขึ้นเป็นครั้งแรกในมอสโก โดยแสดงละครของฝรั่งเศสและแปลเป็นภาษารัสเซีย ซึ่งในเวลานั้นในรัสเซียนิยมแปลผลงานของ Molière แม้เต่เจ้าหญิงโซเฟียก็ทรงแปลผลงานของเขาด้วยเช่นกัน

เมื่อล่วงเข้าสู่รัชสมัยของพระเจ้าปีเตอร์มหาราช (1672-1725) กษัตริย์นักปฏิรูป พระองค์ทรงปฏิรูปรัสเซียในหลายด้าน รวมทั้งธรรมเนียมปฏิบัติ เสื้อผ้า ตัวอักษรภาษารัสเซีย ระบบการปกครอง ระบบการจัดเตรียมกองทัพ มีการสร้างกองทัพเรือ รวมทั้งสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่ขึ้น คือ เซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก พระองค์ทรงพยายามที่จะสร้างรัสเซียให้ทัดเทียมกับประเทศในยุโรปที่เจริญแล้ว พระองค์ทรงนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาสู่รัสเซีย เช่น สถาปัตยกรรมที่สวยงาม วิทยาการทางด้านเทคนิคต่างๆ การต่อเรือรบ รวมถึงการนำเอาบุหรี่และสุรา ซึ่งก่อนหน้านี้ถือเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับชาวรัสเซียเข้ามาในรัสเซียด้วย พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เคยทรงเสนอให้พระเจ้าปีเตอร์ส่งพระราชโอรส อเลกเซย์ ไปเรียนที่ฝรั่งเศสด้วย ต่อมาพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียได้ส่งผู้สังเกตการณ์ชื่อโซตอฟไปดูแลชาวรัสเซียที่อยู่ในฝรั่งเศส เขาได้เขียนจดหมายมากราบทูลพระเจ้าซาร์ถึงความจำเป็นที่รัสเซียต้องส่งคนมาเรียนวิชาการด้านกฎหมายที่ฝรั่งเศสให้มากขึ้น ยุคนี้ปัญญาชนในรัสเซียเริ่มให้ความสนใจวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1705 พระเจ้าซาร์ทรงส่งผู้แทนชื่อ อันเดรย์ มัทเวเยฟ ไปฝรั่งเศส เขาได้เขียนชื่นชมไว้ว่า ในฝรั่งเศสไม่มีใครที่จะสามารถทำร้ายร่างกายคนอื่นได้โดยไม่ถูกลงโทษ แม้แต่พระมหากษัตริย์ก็ไม่มีสิทธิกระทำรุนแรงต่อผู้อื่น ไม่มีการยึดทรัพย์สิน ทุกคนได้รับเงินเดือนค่าจ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาชื่นชมในความมีการศึกษา ความมีจริยามรรยาทที่งดงามของชาวฝรั่งเศส เขาบรรยายว่า ในงานแสดงดนตรี งานบอล งานแฟนซี การพูดคุยกันระหว่างชายหญิงชาวฝรั่งเศสเป็นไปด้วยความไพเราะ สุภาพ และมีมรรยาท ขุนนางบางคนเมื่อกลับมาจากปารีสเริ่มรู้สึกไม่ชอบ และต่อต้านประเพณีปฏิบัติและพิธีกรรมบางอย่างแบบรัสเซียจนถูกเพื่อนๆ ประนามก็มี

ครั้นถึงรัชสมัยของจักรพรรดินี เยคาเทรินา ที่ 2 แห่งรัสเซีย (1762-1796) ซึ่งถือเป็นยุคทองของรัสเซีย เนื่องจากมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างมาก ภาษาในวรรณกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด มีการพัฒนาการพิมพ์หนังสือ และนิตยสารที่สะท้อนแนวคิดด้านปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิมพ์หนังสือแปลมีเป็นจำนวนมากในยุคนี้ มีการก่อตั้งราชบัณฑิตยสถานตามแบบฝรั่งเศสขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1783 สถาบันแห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ภาษารัสเซีย และวิชาการด้านอักษรศาสตร์ ผลงานสำคัญของสถาบันแห่งนี้ คือ การทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งมีถึง 6 เล่มใหญ่ รวบรวมคำศัพท์ไว้ประมาณ 43,000 คำ ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในช่วงปี ค.ศ. 1789-1794

ในช่วงก่อนกลางศตวรรษที่ 18 อิทธิพลทางภาษาของศาสนายังคงมีอยู่มากในสังคมขุนนางรัสเซีย แต่ในครั้งหลังศตวรรษที่ 18 ภาษารัสเซียยิ่งเปลี่ยนแปลงมากขึ้นตามลำดับ เนื่องจากการใช้ภาษาของบรรดาขุนนางและชนชั้นสูงในสมัยนั้นที่นิยมพูดภาษาฝรั่งเศสปนภาษารัสเซีย บางทีถึงกับสื่อสารกันเป็นภาษาฝรั่งเศสเลยก็มี ในสมัยนั้นภาษาฝรั่งเศสถือว่าเป็นภาษาของนักปราชญ์ อย่างเช่น วอลแตร์ (Voltaire) ดีเดอโร (Diderot) และ รุสโซ (Rousseau)

อนึ่ง มหาราชินีเยคาเทรินา ที่ 2 ก็ทรงสนับสนุนให้ขุนนางเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศส และสำหรับพระองค์เองถึงแม้จะเป็นเจ้าหญิงจากเยอรมนี แต่ก็ทรงรู้ภาษาฝรั่งเศสเป็นอย่างดี เนื่องจากทรงชอบแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทรงรู้จักกับวอลแตร์และทรงมีพระราชหัตถเลขาโต้ตอบกับเขาเป็นภาษาฝรั่งเศสเกี่ยวกับแนวคิดด้านปรัชญาต่างๆ อยู่เสมอๆ ดังนั้นในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 18 บรรดาขุนนาง ชนชั้นสูงและปัญญาชนในรัสเซียจึงนิยมเรียนภาษาฝรั่งเศสกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในราชสำนักรัสเซีย และเนื่องจากนักคิดนักเขียนที่มี

ชื่อเสียงของรัสเซียในช่วงนี้และช่วงต่อ ๆ มาส่วนใหญ่มาจากขุนนางและชนชั้นสูง ดังนั้นเราจึงพบขบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาและวัฒนธรรมรวมถึงค่านิยมที่ปรากฏอยู่ในผลงานของนักเขียนเหล่านี้ อย่างเช่นในผลงานของ ฟอนวิซิน (ค.ศ.1790) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมภาษาฝรั่งเศสในกลุ่มชนชั้นสูงของสังคมรัสเซียสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี เขาได้เขียนถึงชีวิตวัยหนุ่มของขุนนางจากต่างจังหวัดคนหนึ่งที่เข้ามาอยู่ในเมืองหลวง ขุนนางผู้นี้มีความเชื่อว่า ถ้าปราศจากความรู้ในภาษาฝรั่งเศสจะไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงของเมืองหลวงได้เลย ในปีแรกที่เข้ามาอยู่ในเมืองหลวง เขาได้รู้จักกับลูกชายของผู้มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ที่ชอบพอเขาเนื่องจากเขาสามารถดูบุคลิกภาพของคนจากลักษณะใบหน้าได้ แต่ต่อมาเพื่อนคนนี้ได้ถามเขาว่า เขามีความรู้ภาษาฝรั่งเศสหรือไม่ ครั้นเขาบอกว่าไม่รู้ ท่าทีของเพื่อนคนนี้ก็เปลี่ยนเป็นเฉยเมยและเริ่มดูถูกเขา เขาจึงรู้ว่าภาษาฝรั่งเศสจำเป็นสำหรับเขามาก และเริ่มเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสด้วยตัวเอง ผลงานของฟอนวิซินหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งแยกทางด้านวัฒนธรรมการใช้ภาษาในหมู่ชนชั้นสูงของรัสเซียในสมัยนั้น เช่นภาษาของบรรดาขุนนางและภาษาของบรรดาบาทหลวงที่ยึดติดกับการศึกษาแบบศาสนจักรซึ่งในขณะนั้นกำลังจะถูกแทนที่ด้วยการศึกษาสมัยใหม่ที่นำเข้ามาโดยครูสอนพิเศษที่อพยพเข้ามาอยู่ในรัสเซียหลังจากเกิดการปฏิวัติหลายครั้งในฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 18 มีชนชั้นสูงและชนชั้นกลางชาวฝรั่งเศสอพยพเข้ามาอยู่ในรัสเซียเป็นจำนวนมากมารับจ้างเป็นครูสอนพิเศษให้กับลูกหลานของบรรดาขุนนางและชนชั้นสูงในรัสเซีย ซึ่งในขณะนั้นนิยมจ้างครูชาวฝรั่งเศสมาสอนภาษาให้กับลูกหลานของตนตั้งแต่ในวัยเด็ก ดังนั้นลูกหลานของบรรดาขุนนางและชนชั้นสูงในสมัยนั้นจึงรู้ภาษาฝรั่งเศสดีกว่าภาษารัสเซียซึ่งเรียนรู้ได้จากคนรอบข้างโดยไม่ต้องมีครูสอน ตัวอย่างเช่น กวีเอกแห่งรัสเซีย ปุชกิ้น (Alexander Pushkin 1799-1837) เขียนบทกวีบทแรกเป็นภาษาฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีนักเขียนร่วมสมัยกับปุชกิ้นที่มาจากชนชั้นขุนนางและรู้ภาษาฝรั่งเศสเป็นอย่างดีอีกหลายคน เช่น กริโบเยดอฟ (Alexander Griboyedov 1795-1829) เลร์มันตอฟ (Mikhail lermontov 1814-1841) และ ตอลสตอย (Lev Tolstoy 1828-1910) เป็นต้น สมัยนั้นบรรดาขุนนางรัสเซียจำเป็นต้องรู้ภาษาฝรั่งเศส เพราะถือว่าเป็นภาษาของชนชั้นสูง กอปรกับประเทศฝรั่งเศสในตอนนั้นถือได้ว่าเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมากในด้านศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ตลอดจนศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น ภาษาฝรั่งเศสจึงได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในขณะนั้น ในสังคมรัสเซียขณะนั้นมีคนปรารภว่าไม่เห็นมีใครเหลียวแลหนังสือภาษารัสเซีย-สลาฟ หรือ ภาษาสลาฟโบราณในคัมภีร์บ้างเลย ในนิตยสารฉบับหนึ่งมีข้อความที่เขียนล้อเลียนว่า ฉันสาบานได้ว่าฉันอ่านภาษารัสเซียไม่เข้าใจเลยสักคำ ในผลงานของฟอนวิซิน ยังปรากฏว่ามีคำภาษาฝรั่งเศสเป็นจำนวนมากในคำพูดของตัวละครที่เป็นขุนนาง บางทีสื่อสารกันโดยใช้คำภาษาฝรั่งเศสเข้ามาปะปนและไม่เข้าใจกันก็มี ดังเช่นในละครแนวตลกของเขาเรื่อง "บริกาดีร์" (Бригадир-หัวหน้า)

ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 18 ถือได้ว่าเป็นช่วงที่อิทธิพลของภาษาฝรั่งเศสได้เข้ามามีบทบาทในภาษารัสเซียสูงที่สุด คำศัพท์หรือสำนวนภาษารัสเซียที่มีพื้นฐานมาจากภาษาฝรั่งเศส ในภาษารัสเซียเรียกว่า Галлицизм (Gallicismes) ตัวอย่างคำยืมจากภาษาฝรั่งเศสในบันทึกส่วนตัวของ เซโมน โปโรชิน ซึ่งเป็นนายทหารรักษาพระองค์และเป็นผู้ดูแลมกุฎราชกุมาร ปาเวล เปโตรวิช ในเวลานั้น ในบันทึกของเขามีคำภาษาฝรั่งเศสที่เขียนเป็นภาษารัสเซียปะปนอยู่มาก

ดังเช่น

“ Она танцует без кадансу (cadence)..., сентиментов (sentiment) хороших в ней очень много..., генерал-адмирал президировал (presider)”, “прямой был конфиянс (confiance)”, “говорили...о сюбординации (subordination)”, “ рецитировали (reciter) последнюю его штрофу (strophe)”, “имажинировал (imaginer) небылицы”, “настолько резонабелен (raisonnable)” จากบันทึกนี้จะเห็นได้ว่าในภาษาพูดของชนชั้นสูงในสังคมรัสเซียสมัยนั้นเป็นการพูดแบบรัสเซียคำฝรั่งเศสคำ จนมีคนตั้งข้อสังเกตจากบันทึกดังกล่าวว่า ในการสนทนาของชนชั้นสูงชาวรัสเซียสมัยนั้นมีคำภาษาฝรั่งเศสปะปนอยู่มากมาย ราวกับว่าคนฝรั่งเศสพูดคุยกันโดยใช้คำศัพท์บางคำเป็นภาษารัสเซียเลยทีเดียว คำภาษาฝรั่งเศสที่ใช้กันในสังคมรัสเซียสมัยนั้น มีเป็นพันๆ คำ และยังมีคำที่ยังคงใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้อีกหลายร้อยคำ ดังจะขอยกตัวอย่างคำภาษาฝรั่งเศสที่ใช้กันในสมัยก่อน แต่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว หรือยังคงมีอยู่แต่ในภาษาพูดเท่านั้น เช่น

Аграф- agrafe
Розет - rosette
Букля - boucle
Перюкье - perruquier
Петиметр - petit maître
Променад - promenade
Неглиже. Négligé
Дезабилье - déshabillé
Корнет - cornette (cornet)
Месье (Мосье) - monsieur
Каналия - canaille
Галантом - galant homme
Метресса (Метреса) - maîtresse
Беллетры - belles-lettres

ส่วนคำภาษาฝรั่งเศสที่ยังคงใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ได้แก่

абонемент - abonnement
абордаж - abordage
абсолютизм - absolutisme
авангард - avant-garde
аванпост - avant-poste
аванс - avance
авансцена - avant-scène
авеню - avenue
авиация - aviation
авторизованный - autorisé

авторитарный - autoritaire
авуары - avoirs
агреман - agrément
адрес - adresse
ажиотаж - agiotage
ажурный - à jour
аккомпанемент - accompagnement
аккредитив - accréditif
аккредитировать - accréditer
аксессуар - accessoire
акция - action
аллюр - allure
альков - alcôve
альтернатива - alternative
альтруизм - altruisme
альянс - alliance
амальгама - amalgame
амбразура - embrasure
амортизация - amortir
ампер - ampère
ампир - empire
амплуа - emploi
ангар - hangar
анклав - enclave
анонс - annonce
ансамбль - ensemble
антракт - entracte
антресоль - entresol
антресоль - entresol
антураж - entourage
анфас - en face
анфилада - enfilade
апартаменты - appartement
апломб - aplomb
аранжировать - arranger
арбитр - arbitre
арбитраж - arbitrage
арго - argot
аркада - arcade
арсенал - arsenal
арьергард - arrière-garde
ас - as
ассамблея - assemblée
ассонанс - assonance
ассорти - assorti
ассортимент - assortiment
атташе - attaché
аттракцион - attraction
афера - affaire
афишировать - afficher
афронт - affront
аэроплан - aéroplane
багет - baguette
балансировать - balancer
баллада - ballade
баллон - ballon
баллотировать - ballotter
балюстрада - balustrade
банальный - banal
банкет - banquet
барельеф - bas-relief
барражирование - barrage
баррикада - barricade
барьер - barrière
бассейн - bassin
баталист - bataille
батуд - batoude
беллетристика - belles lettres
бенуар - beignoire
бижутерия - bijouterie
биплан - biplan
бистро - bistro
бланк - blanc
бланшировать - blanchir
блиндаж - blindage
блок - bloc
богема - bohème
бордюр - bordure
бра - bras
бравировать - braver
бравурный - bravoure
браконьер - braconnier
брасс - brasse
брелок - breloque
бриз - brise
бризантный - brisant

брошюра - brochure
букинист - bouquiniste
буклет - bouclette
буржуазия - bourgeoisie
бювар - buvard
бюджет - budget
бюллетень - bulletin
бюрократ - bureaucrate
бюрократизм - bureaucratisme
бюрократия - bureaucratie
вакансия - vacance
варьете - variété
вассал - vassal
верификация - vérification
вернисаж - vernissage
вестибюль - vestibule
вибрион - vibrion
визави - vis-à-vis
визит - visite
вираж - virage
витраж - vitrage
водевиль - vaudeville
волонтер - volontaire
вольер - volière
вояж - voyage
габарит - gabarit
газон - gazon
галантный - galant
гамбит - gambit
гарсон - garçon
гастроном - gastronome
гастрономия - gastronomie
гашетка - gâchette
гид - guide
гильотина - guillotine
глиссер - glisseur
глобальный - global
гобелен - gobelin
горельеф - haut-relief
гравер - graveur
гравий - gravier
гравюра - gravure
грассировать - grasseyer
гриф - griffe
гуашь - gouache
гувернер - gouverneur
гувернантка - gouvernante
гуманитарный - humanitaire
гурман - gourmand
дата - date
дебаркадер - débarcadère
дебаты - débats
дебют - début
дебютант - débutant
девиация - déviation
девиз - devise
дегенерация - dégénération
деградация - dégradation
дегустация - dégustation
дезинфекция - désinfection
дезавуировать - désavouer
дезинформация -désinformation
дезорганизация - désorganisation
дезориентация - désorientation
декаданс - décadence
декаденство - décadent
деклассированный - déclassé
декольте - décolleté
декоративный - décoratif
декорация - décoration
деликатес - délicatesse
деликатный - délicat
демаркация - démarcation
демарш - démarche
демисезонный - demi-saison
демонтаж - démontage
деморализация - démoralisation
денонсация - dénonciation
департамент - département
депеша - dépêche
дератизация - dératisation
десант - descente
десерт - dessert
деталь - détail
детонатор - détonateur

дефиле - défilé
дефилировать - défiler
дешифровать - déchiffrer
дилетант - dilettante
дилижанс - diligeance
дипломат - diplomate
дипломатия - diplomatie
директива - directive
дирижабль - dirigeable
дирижер - diriger
дискредитировать - discréditer
дислокация - dislocation
диспансер - dispensaire
домино - domino
досье - dossier
дренаж - drainage
дрессировать - dresser
дуайен - doyen
дублировать - doubler
дубляж - doublage
жалюзи - jalousie
жанр - genre
жаргон - jargon
жетон - jeton
жиклер - gicleur
жонглер - jongleur
жонглировать - jongler
жюри - jury
зенит - zénith
зеро - zéro
зонд - sonde
идеал - idéal
идеализация - idéalisation
идеализм - idéalisme
изоляция - isolation
иллюзионист - illusionner
иллюзия - illusion
иллюзорный - illusoire
иллюминация - illumination
импозантный - imposant
импрессионизм - impressionnisme
инвариант - invariant
инжектор - injecteur
инициатива - initiative
инсталляция - installation
интенсификация - intensification
интерьер - intérieur
интимный - intime
интонация - intonation
интрига - intrigue
кабаре - cabaret
каботаж - cabotage
кавалькада - cavalcade
кадастр - cadastre
кадр - cadre
кадры - cadres
каземат - casemate
каламбур - calembour
казино - casino
калька - calque
камуфляж - camouflage
канделябр - candélabre
каннибал - cannibale
капот - capote
карабин - carabine
карбюратор - carburateur
карт-бланш - carte blanche
карьер - carrière
карьера - carrière
карьеризм - carrière
каскад - cascade
кассета - cassette
кастет - casse-tête
кашпо - cache-pot
кессон - caisson
клерк - clerc
клика - clique
клише - cliché
код - code
коллаборационист - collaborationniste
коллеж - collège
колоннада - colonnade
колье - collier
командор - commandeur
комильфо - comme il faut
коммерсант - commerçant

коммуна - commune
коммунар - communard
коммюнике - communiqué
компостер - composteur
компрометировать - compromettre
консерватизм - conservatisme
консоль - console
контрамарка - contremarque
контраст - contraste
контур - contour
конферансье - conférencier
кордебалет - corps de ballet
кордон - cordon
кортеж - cortège
котироваться - coter
крупье - croupier
кулисы - coulisses
кулон - coulant
кулуары - couloirs
культиватор - cultivateur
культивировать - cultiver
куплет - couplet
купюра - coupure
куранты - courant
куртуазный - courtois
курьез - curieux
кювет - cuvette
ликвидация - liquidation
лимузин - limousine
лояльный - loyal
люкс - luxe
мажор - majeur
макет - maquette
манеж - manège
манекен - mannequin
манипуляция - manipulation
манкировать - manquer
мансарда - mansarde
маньяк - maniaque
марионетка - marionette
мародер - maraudeur
масоны - maçons
массив - massif
материализм - matérialisme
медальон - médaillon
мемуары - mémoirs
меню - menu
месса - messe
метан - méthane
метис - métisse
метрдотель - maître d'hôtel
метрополитен - métropolitaine
мизансцена - mise en scène
мираж - mirage
миссионер - missionnaire
мистификация - mistification
мистраль - mistral
мобильный - mobile
модель - modèle
модельер - modelier
модерн - moderne
модернизировать - moderniser
модернизм - modernisme
мозаика - mosaïque
моноплан - monoplane
монстр - monstre
мораль - morale
морг - morgue
мотив - motif
мотивировать - motiver
муляж - moulage
муссировать - mousser
муссон - mousson
мэр - maire
мэрия - mairie
натюрморт - nature morte
неглиже - négligé
нивелир - niveler
никотин - nicotine
ноктюрн - nocturne
ню - nu
нюанс - nuance
оранжерея - orangerie
ордер - ordre

ореол - auréole
отель - hôtel
офорт - eau-forte
па - pas
павильон - pavillon
паж - page
пандус - pente douce
панно - panneau
пансион - pension
пансионат - pensionnat
папье-маше - papier mâché
парализовать - paraliser
парафировать - parapher
пари - pari
парламент - parlement
пароль - parole
партер - par terre
паспарту - passe-partout
пассаж - passage
пассия - passion
пат - pat
патронаж - patronage
патруль - patrouille
педаль - pédale
пейзаж - paysage
пенсне - pince-nez
персонаж - personnage
петарда - pétard
пик - pic
пикантный - piquant
пикет - piquet
пикировать - piquer
пилот - pilot
пилотаж - pilotage
пинцет - pincette
пипетка - pipette
пируэт - pirouette
планер - planeur
планшет - planchette
плато - plateau
плафон - plafond
плацдарм - place d'arme
пленэр - plein air
плюмаж - plumage
поза - pose
позер - poseur
позировать - poser
помпезный - pompeux
попурри - pot pourri
портативный - portatif
портупея - porte-épée
портье - portier
презент - présent
премьер - premier
премьера - première
прерия - prairie
пресс- presse (presse-conférence)
пресса - presse
престиж - prestige
претенциозный - prétentieux
прецизионный - précision
приз - prix
прокурор - procureur
прононс - prononce
протеже - protégé
пунктуальный - ponctuel
пьеса - pièce
пэр - père
пюпитр - pupitre
ракетка - raquette
ракурс - raccourci
рампа - rampe
ранг - rang
рандеву - rendez-vous
рантье - rentier
рапира - rapière
рапорт - rapport
расизм - racisme
ратификация - ratification
рафинированный - raffiné
реванш - revanche
реверанс - révérence
регламент - règlement
режиссер - régisseur

резервуар - réservoir
резон - raison
резонанс - résonance
резюме - résumé
реле - relais
рельеф - relief
рельефный - relief
ремарка - remarque
ренессанс - renaissance
репертуар - répertoire
реплика - réplique
репортаж - reportage
репутация - réputation
ретироваться - se retirer
рефрижератор - réfrigérateur
рефрен - refrain
рикошет - ricochet
роба - robe
рокада - rocade
рококо - rococo
романс - romance
романтизм - romantisme
роялист - royaliste
рулада - roulade
рутина - routine
сабо - sabot
саботаж - sabotage
саквояж - sac de voyage
салют - salut
сантиметр - centimètre
сеанс - séance
секатор - sécateur
секретер - secrétaire
селективность - sélectif
сенсация - sensation
сентиментальный - sentimental
сепаратизм - séparatisme
сервант - servante
сервировать - servir
серенада - sérénade
серпантин - serpentin
сертификат - certificat
синдикат - syndicat
ситуация - situation
скабрезный - scabreux
силуэт - silhouette
синдикат - syndicat
ситуация - situation
скабрезный - scabreux
скафандр - scaphandre
солидарный - solidaire
стансы - stances
сувенир - souvenir
суверенный - souverain
сурдина - sourdine
сутана - soutane
сутенер - souteneur
суфле - soufflé
суфлер - souffleur
сюжет - sujet
сюзерен - suzerain
сюита - suite
сюрприз - surpris
сюрреализм - surréalisme
табло - tableau
табльдот - table d'hôte
тамбур - tambour
тампон - tampon
тембр - timbre
терраса - terrasse
тет-а-тет - tête-à-tête
тик - tic
тирада - tirade
тираж - tirage
титр - titre
торшер - torchère
тотализатор - totalisateur
тоталитарный - totalitaire
травести - travesti
транс - transe
транспортер - transporteur
траншея - tranchée
транспарант - transparent
трельяж - treillage

трепанация - trépanation
третировать - traiter
тривиальный - trivial
трофей - trophée
трюк - truc
тур - tour
туризм - tourisme
турне - tournée
турник - tourner
турникет - tourniquet
увертюра - ouverture
унитарный - unitaire
униформа - uniforme
утрировать - outrer
фаворит - favori
фантом - fantôme
фанфарон - fanfaron
фара - phare
фарс - farce
фас - face
фасад - façade
феерический - féérique
феерия - féérie
феминизм - féminisme
ферма - ferme
фестиваль - festival
фетиш - fétiche
фетишизм - fétichisme
фея - fée
физиономия - physionomie
фиксировать - fixer
фиктивный - fictif
филигрань - filigrane
фланировать - flâner
фойе - foyer
фон - fond
формализм - formalisme
форсировать - forcer
форс-мажор - force majeure
фракция - fraction
фреза - fraise
фривольный - frivole
фрондировать - fronder
фронтальный - frontal
фронтон - fronton
фугас - fougasse
фуникулер - funiculaire
фурнитура - fourniture
фуэте - fouetté
фюзеляж - fuselage
хронометраж - chronométrage
шанс - chance
шантаж - chantage
шарада - charade
шарж - charge
шарм - charme
шарнир - charnière
шасси - châssis
шеврон - chevron
шедевр - chef d'oeuvre
шезлонг - chaise longue
шеф - chef
шик - chic
шифр - chiffre
шовинизм - chauvinisme
шок - choc
шокировать - choquer
эгоизм - égoïsme
эжектор - éjecteur
экипаж - équipage
экипировать - équiper
экран - écran
экспансивный - expansif
эксплуатация - exploitation
экспрессивный - expressif
экспрессионизм - expressionnisme
экспроприация - expropriation
экстерьер - extérieur
экстравагантный - extravagant
эксцентрический - excentrique
элегантный - élégant
эликсир - élixir
элита - élite

эмульсия - émulsion	эстакада - estacade
эпатировать - épater	эстамп - estampe
эрмитаж - ermitage	эстафета - estafette
эскадра - escadre	эстрада - estrade
эскадрилья - escadrille	эталон - étalon
эскарп - escarpe	этап - étape
эскиз - esquise	этикет - étiquette
эскорт - escorte	этикетка - étiquette
эспаньолка - espagnol	этюд - étude
эссе - essai	эшафот - échafaud

ดังได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสและรัสเซียมีความสัมพันธ์กันมายาวนานนับเนื่องมาจนถึงบัดนี้เกือบพันปี จึงทำให้ทั้งสองประเทศมีความเกี่ยวข้องกันทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากอนุสรณ์สถานต่างๆ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในทั้งสองประเทศ เช่น ที่ใจกลางกรุงปารีส มีสะพานข้ามแม่น้ำเซนที่สวยที่สุดสะพานหนึ่งชื่อ อเลกซานเดอร์ที่ 3 ซึ่งเป็นพระนามของพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย สะพานนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพ ฝรั่งเศส-รัสเซียในศตวรรษที่ 20 และไม่ไกลจากมอสโกมีการสร้างเสาหินแกรนิตสองต้นคู่กัน (ตอนปลายเสาแหลมเป็นรูปทรงพีระมิด) ที่ทุ่งบาราดิโนซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการสู้รบแบบเผชิญหน้ากันอย่างกล้าหาญระหว่างกองทัพฝรั่งเศสกับรัสเซียในสมัยสงครามนโปเลียน (ค.ศ. 1812) เสาหินแกรนิตสองต้นที่ยืนตระหง่านสงบนิ่งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกว่า ถึงอย่างไรทั้งสองประเทศนี้ก็ยังจะต้องอยู่ร่วมกันต่อไปในโลกนี้ชั่วนิรันดร์

ในเซนต์ปีเตอร์สเบอร์กมีแผ่นป้ายจารึกชื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศสที่เคยมาเยือนเมืองนี้ ที่ชานกรุงปารีสก็ยังคงเก็บรักษาบ้านของนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงชาวรัสเซียที่เคยมาใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ไว้เช่นกัน คือ ตูร์เกเนฟ (Ivan Turgenev 1818-1883)

ที่ปารีสมีจัตุรัส สตาลินกราด (Place Stalingrad) ส่วนที่มอสโกเมื่อไม่นานมานี้ ได้สร้างอนุสรณ์สถานของนายพล เดอโกล ที่เซนต์ปีเตอร์สเบอร์ก มีรูปจำลองของ Molière และ Anouilh ส่วนที่ปารีสก็มีรูปจำลองของนักเขียนชื่อดังของรัสเซีย อย่างเช่น โกกอล (Nikolai Gogol 1809-1852) และ เชคอฟ (Anton Chekhov 1860-1904)

นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศสที่เคยไปรัสเซียได้แก่ Diderot Rachel Balzac Dumas Rolland ส่วนนักเขียนชาวรัสเซียที่เคยไปฝรั่งเศส เช่น โกกอล (Nikolai Gogol 1809-1852) ดอสโตเยฟสกี้ (Fyodor Doctoevsky 1821-1881) ตูร์เกเนฟ (Ivan Turgenev 1818-1883) ตุทเชฟ (Fyodor Tyutchev 1803-1873) และ มายาคอฟสกี้ (Vladimir Mayakovski 1893-1930) ซึ่งเคยเขียนไว้ว่า "ฉันต้องการใช้ชีวิตอยู่และตายที่ปารีส หากไม่มีเมืองเฉกเช่นมอสโกนี้อยู่ในโลก"

แม้แต่ในวัฒนธรรมการกิน เราก็ยังสามารถมองเห็นถึงความเกี่ยวพันกันของทั้งสองประเทศนี้ได้ เช่น สลัดรัสเซียชนิดหนึ่งในภาษารัสเซียเรียกว่า สลัดโอลิเวีย (Olivier) ซึ่งเป็นชื่อของพ่อครัวชาวฝรั่งเศส ชื่อ Lucien Olivier ที่มาเปิดภัตตาคารหรูในเซนต์ปีเตอร์สเบอร์กในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 มีอาหารที่ขึ้นชื่อของ

ร้านคือ สลัด โอลิเวีย (Оливье) แต่ในฝรั่งเศสเรียกสลัดชนิดนี้ว่า สลัดรัสเซีย (Salade russe) ในรัสเซียคนส่วนใหญ่รู้จักเนื้อสโตรกานอฟ (boeuf Stroganoff) และครูโชน (cruchon) ส่วนในฝรั่งเศสคนส่วนใหญ่ก็รู้จักแพนเค้กรัสเซีย (blinis) และวอดก้า (vodka) คนรัสเซียเข้าใจว่าคนฝรั่งเศสชอบกินกบ ส่วนคนฝรั่งเศสก็เข้าใจว่าคนรัสเซียนั้นกินไข่ปลาคาเวียร์เป็นช้อนๆ นอกจากนั้นในผลงานของ เลฟ ตอลสตอย เรื่อง อันนา คาเรนินา ยังปรากฏว่ามีชื่ออาหารเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่เขียนถอดเสียงเป็นภาษารัสเซีย อย่างเช่น Суп прентаньер (soupe printanière) тюрбо сос Бомарше (turbot sauce Beaumarchais) пулард а лестрагон (poulard à l'estragon) маседуан де фрюи (macédoine de fruits) Каше блан (cachet blanc) Нюи (Nuits) шабли (chablis) пармезан (parmesan) แม้ปัจจุบันก็ยังคงมีชื่ออาหารภาษาฝรั่งเศสอีกหลายชนิดที่ยังคงใช้กันอยู่จนตราบถึงทุกวันนี้ เช่น безе (baiser) эклер (éclair) жюльен (julienne) пюре (purée) фрикасе (fricassée) рагу (ragoût) котлета (côtelette) бульон (bouillon) десерт (dessert) коньяк (cognac) เป็นต้น นอกจากนี้ในรัสเซียยังมีขนมอีกชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า ขนมเค้กนโปเลียน (Наполеон) ขนมชนิดนี้เกิดขึ้นเริ่มแรกในรัสเซีย เมื่อปี ค.ศ.1912 ซึ่งเป็นปีที่มอสโกมีการฉลองครบรอบ 100 ปี ในการทำสงครามกับนโปเลียนและสามารถขับไล่กองทัพของนโปเลียนออกไปจากมอสโกได้ ขนมชนิดนี้มีลักษณะเป็นขนมเค้กสลับกับครีมเป็นชั้นๆ มีรูปทรงเป็นหมวกรูปสามเหลี่ยม ชาวรัสเซียโดยทั่วไปจะรู้จักขนมชนิดนี้และเรียกด้วยชื่อนี้กันมาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้รูปทรงอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็ยังคงเรียกกันว่า ขนมเค้กนโปเลียน เหมือนเดิม

นอกจากวัฒนธรรมทางด้านการกินแล้ว วัฒนธรรมทางด้านศาสนพิธีของชาวรัสเซียก็ยังมีปรากฏให้เห็นในฝรั่งเศสอีกด้วย อย่างเช่น โบสถ์แบบออโธด็อกซ์ ที่ถนนดารู (Daru) ในกรุงปารีส วัดเซนต์นิโคไล ซูโดทโวเรียส ที่เมืองนีซ สุสานทหารรัสเซียที่ Mourmelon ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปแล้ว และเนื่องจากการปฏิวัติและสงครามกลางเมืองในรัสเซียทำให้ชนชั้นสูง และปัญญาชนชาวรัสเซียเป็นจำนวนมากอพยพไปตั้งรกรากอยู่ในฝรั่งเศส ที่ชานกรุงปารีสจึงมีสุสาน Sainte-Geneviève-des-Bois ซึ่งเป็นที่ไว้ศพผู้อพยพชาวรัสเซีย

บรรณานุกรม

Словарь Академии Российской по азбучному алфавиту расположенный. Ч. 1-6. СПб., 1806-1822 – САР.

Словарь вхождений //Биржакова Л.Э., Кутина Л.А., Войнова Л.Л. Очерки по исторической лексикологии русского языка XVIII века. Языковые контакты и заимствования. Л., 1972. 429с.

Словарь русского языка XVIII века. Л., 1984-2000 – Сл.18в.

Современный словарь иностранных слов. СПб., 1994. – ССИС.

Батурин П.С. Зговор, комедия в трех действиях. Представлена под именем Играки. СПб., - 1783. 9/с..

Веревкин М.И. Имянинники, комедия в пяти действиях. 1774. 76с.

Волков Д.В. Воспитание, комедия в пяти действиях. М., 1774. 96с.

Городчанинов Г.Н. Митрофанушка в отставке, комедия в пяти действиях. М., 1800. 167а.

Григорович Н.И. Канцлер кн. А.А.Безбородко в связи с событиями его времени. Приложения. Письма к отцу. 1765-1780 //Сборник императорского русского исторического общества. СПб., 1879. Т.26.С. 235-278.-ПСМ.Безб.

Екатерина II, имп. Госпожа Вестникова с семьею комедия в одном действии. СПб., 1774. 49с.

Московские письма в последние годы Екатерининского царствования. От Н.Н.Бантыша-Каменского к кн. А.Б.Куракину. [1791-1795] //Русский архив. – ПСМ Бант-Кал.М. Кн.3. С.257-284; 385-413.

Письма императрицы Екатерины II к разным лицам //Русский архив, 1863-1864-ПСМ. Ек.II.

Письма гр. М.Л.Воронцова к И.И.Шувалову [1755-1767]. [Публ. По рукопис., переданным Я.К.Гротом]. //Русский архив. 1864. С.339-480. –ПСМ.Вор.

Письма гравера Махаева (1766г). Сообщ. М. Ильина //Литературное наследство, 1933. №9-10. С.471-499-ПСМ. Мах.

Письма А.А.Петрова к Карамзину. [7 писем 1755-1792гг] //Русский архив, 1863. С. 473-486-ПСМ.Петр.

Письма гр. Ф.Ф.Ростопчина к графу С.Р.Воронцову //Русский архив, 1876. Кн.3. С.414-422-ПСМ. Ростопч.

Сумароков А.П. Лихоимец. Комедия. СПб., 1768

Сумароков А.П. Ядовитый комедия. СПб., 1768. 55с.

Фонвизин Д.И. Бригадир комедия в пяти действиях.СПб., не ранее 1792г. 111с.

Фонвизин Д.И. Недоросль, комедия в пяти действиях. СПб., 1789. 144с.

Яновский Н.М. Новый словотолкователь, расположенный по алфавиту. Ч. 1-3. СПб., 1803-1806-НС.